

A KUTATÓHELY 2011. ÉVI FŐBB KUTATÁSI CÉLKITŰZÉSEI

1. Nyelvtudományi alapkutatások

Elméleti nyelvészeti kutatások

A mai magyar nyelv átfogó, nyelvészeti alapú leírása

A mai magyar nyelv átfogó grammatikája leírásának előkészítése és megvitatása. A magyar alaktan és fonológia közel teljességre törekvő leírásának előkészítése. Forrás: beadandó OTKA pályázat.

A mai magyar nyelvre vonatkozó nyelvtanmodellek alkotása és vizsgálata

A generatív nyelvészet eredményeire támaszkodó modellek alkotása és kísérletes módszerekkel való tesztelése a fonológia, szintaxis, szemantika, pragmatika és diskurzus viszonyok területén, a nyelvi részrendszerek szabályrendszerei kölcsönhatásának elméleti modellezése. Forrás: költségvetés, OTKA NF 53737, OTKA IN 81796, OTKA F 68139 és NF 84217. Alternatív nyelvtanelméleti modellek: elméleti analógiás modellek vizsgálata, lépések egy paradigma-alapú, felszínorientált, előfordulás-alapú analógiás keretelmélet kidolgozása felé; a nyelvészeti modellek formális tulajdonságainak vizsgálatára irányuló elméleti számítógépes nyelvészeti kutatások előkészítése. Forrás: költségvetés.

Finnugor nyelvészeti kutatások

Az *Uralonet* etimológiai adatbázis magyarázó részeinek ellenőrzése és a felhasználás számára különféle átalakítások végzése. Forrás: költségvetés, beadandó pályázat.

Ob-Ugric languages: conceptual structures, lexicon, constructions, categories (An innovative approach to creating descriptive resources for Khanty and Mansi): a Csernyecov-hagyaték tartalmának internetes közzététele, a konzultánsi feladatok ellátása a kazimi hanti tekintetében, a manysi szótár elektronikusan olvasható változatának elkészítése, az obi-ugor feltételes szerkezetek tipológiai leírásának folytatása. Forrás: ESF-OTKA NN79666.

A hanti nyelvjárások és írásbeliségük kiterjedtebb vizsgálatának folytatása. A hanti nyelvi tabu egy típusának leírása, kidolgozása. A komi-permják–orosz nyelvi kontaktus jelenségekre vonatkozó kutatások folytatása. Forrás: költségvetés.

A Schmidt Éva archívum gondozása és további kötet publikálásra való előkészítése. Forrás: NKA 2521 / 2745 pályázati támogatás.

Az uráli nyelvek fonológiai jelenségeinek tipológiai leírása: a kutatócsoport szervezése nemzetközi együttműködés keretében, a pályázati feltételek megteremtése. Forrás: költségvetés.

Nyelvtörténeti kutatások

Magyar generatív történeti szintaxis

Folytatódik a magyar nyelvemlékek mondattani szempontú feldolgozása, egy annotált adatbázis kiépítése. Forrás: költségvetés, OTKA NK 78074

A magyar történeti fonológiai adatbázis bővítése. A nyelvtörténeti adatra vonatkozó elemzések folytatása különös tekintettel az adatközlőtől származó adatok jellegére vonatkozóan. Forrás: költségvetés.

Morfológiailag elemzett adatbázis a magánéleti nyelvhasználat köréből: az anyagfeldolgozás folytatása, korpuszpépítés. Forrás: OTKA K 81189.

Indoeurópai és hettitológiai kutatások

A hettita utódállamok tisztségviselőiről monográfia készül. Forrás: Junior Fellowship (Research Center for Anatolian Civilizations, Koç University, Isztambul). Készül a hatti nyelv hang- és alaktanát tárgyaló doktori értekezés. Forrás: költségvetés.

Egyiptomi és afroázsiai nyelvtörténeti kutatások

Az egyiptomi etimológiai szótár további kötetei anyagának előkészítése (V. kötet: dentálisok, palatálisok, VI. kötet: velárisok). Gyűjtőmunka folytatása a kelet-csádi nyelvcsoportok összehasonlító szótárához. Afroázsiai etimológiai cikksorozat (az ősafróázsiai szókinccs rekonstrukciója, egyiptomi szófejtések stb.) folytatása. Forrás: költségvetés.

Tibetisztikai-mongolisztikai kutatások

Folytatódik a tibeti nyelvű történeti források kutatása, a mongol–tibeti nyelvi kölcsönhatás vizsgálata, továbbá megkezdődik a XV. századi tibeti köznyelv sajátosságainak feltárása. Forrás: költségvetés.

2. Nyelvtudományi alkalmazott kutatások***Kísérletes nyelvészeti kutatások***

A nyelvi képesség és a logikai-kognitív képességek kísérletes kutatása

Tesztrendszerek kiépítése és előtanulmányok készítése az alábbi témakörökben:

- A nyelvfejlődési zavart mutató gyerekek magyar nyelvi profiljának leírása. A gyerekkori figuratív nyelvhasználat jellemzése.
- A magyar nyelvfejlődést vizsgáló rendszerek kialakítása.
- A mondattani szerkezetépítő rekurzív műveletek, az összetett szavak rekurzív felépítése és a szemantikai beágyazások lehetséges szétválásainak vizsgálata ép, afáziás és Alzheimer-kóros személyeknél. Forrás: költségvetés, OTKA NK 72461.

Két- és többnyelvűségi vizsgálatok

A kétnyelvűség, az oktatás és a nyelvmegőrzés összefüggéseinek elemzése kárpát-medencei vonatkozásban. A kisebbségi oktatás programtípusai szerepének vizsgálata a kétnyelvűség különféle formái kialakulásában és az anyanyelv megtartásában. A magyarországi siket közösség jelnyelvének, cigány gyermekek iskolai nyelvhasználatának vizsgálata. A Többnyelvűségi Központ EU-s és magyar projektumainak folytatása. Forrás: költségvetés, továbbá *Identitás projektum* — FOG-FOF-10 2010–2011, *Language Rich Europe* projektum, *QualiRom* (Transversal Programme), *The Mercator Network of Language Diversity Centers* projektum.

Fonetikai kutatások

A klinikai fonetikai vizsgálatok tárgya a nem tipikus beszéd akusztikai-fonetikai és percepció elemzése. Források: költségvetés, a BEA-adatbázis fejlesztéséhez OTKA-pályázat, valamint a Montanával kötött szerződés anyagi háttere.

Orientalisztikai kutatások*Sinológia*

Folytatódnak a nyelvi udvariasságot érintő kutatások:

- a kínai nyelvi udvariassági rendszer késő császárkori átalakulását vizsgáló kutatás. Forrás: OTKA PD 71628, Chiang Ching-kuo Foundation RG003-U-07
- a fenti munka kiterjesztése a Griffith University-vel (Brisbane, Ausztrália) együttműködésben. Forrás: Chiang Ching-kuo Foundation (pályázat elbírálás alatt)

A mandarin kínai nyelvbeli számnévi módosítás szerkezetek szintaxisának vizsgálata. Forrás: költségvetés.

Lexikológiai-lexikográfiai munkálatok

A magyar nyelv nagyszótára 4. (C-Dzs) kötete szerkesztésének befejezése, nyelvi-lexikográfiai és szaklektorálása, valamint a címszavak morfológiai kódolása, a kötet főszerkesztésének megkezdése. Forrás: költségvetés.

Az *Új magyar etimológiai szótár* címszólistájának elkészítése, az elektronikus szócikk-struktúra rögzítése. Próbaszócikkek írása, a szótörténeti rész optimális formájának és terjedelmének kialakítása, az elektronikus fordítóprogram megalkotása és tesztelése, a program segítségével az *EWUng* német nyelvű szócikkeiből magyar nyersfordítás készítése. Forrás: OTKA, költségvetés.

Élőnyelvi kutatások

- Feltáró vizsgálat a magyarországi kisebbségi közösségek nyelvcserejéről longitudinális és összehasonlító módszerrel. Eredményei egy könyvben lesznek bemutatva. Forrás: OTKA K 81574.
- A BUSZI-3 és BUSZI-4 adatbázisok rossz hangminőségű interjúinak újradigitalizálása, javítása, majd ezt követően a tesztadatok kódolása, az első ellenőrzés megkezdése. A BUSZI-2 anonimizálási, illetve adatbázis formájában való közzétételi tervének kidolgozása, az anonimizálás elvégzése. Forrás: költségvetés.

Nyelvművelési, nyelvi tanácsadási feladatok

- A nyelvművelés, nyelvi normativitás, helyesírás, stilisztika, utónévadás egyes kérdéseinek további kutatása.
  - A nyelvi tanácsadói tevékenységi körök folytatólagos technológiai megújítása.
  - Az utónév-szakovéleményezés, a névkutatás, a nevek gondozása területén
    - a honlapon a névadással kapcsolatos információk folyamatos bővítése, javítása
    - az adható nevek szócikkszerű leírása, adatainak számítógépes rögzítése
  - Nyelvi, nyelvtudományi ismeretterjesztés
  - Kapcsolattartás a médiával közérdekű kérdésekben
- Forrás: költségvetés.

3. Nyelvtudományi innováció és fejlesztés

Nyelvtechnológiai fejlesztések

- A *Nyelvi portál* próbaüzembe helyezése, a szótárak beépítése és a webfelület elkészítése. Forrás: költségvetés.
- A koordinátori és nyelvtechnológiai munkálatok megkezdése a CESAR (közép- és kelet-európai erőforrások) pályázat keretén belül. A *Magyar Nemzeti Szövegtár* új, bővített változatának megtervezése, a szükséges nyelvtechnológiai eszközök számba vétele illetve kifejlesztése. Forrás: ICT-PSP pályázat.
- Az AMICUS projekt koordinálása, a projekt második munkaszakaszának megvalósítása, mely magában foglalja a soron következő workshop szervezését is. Forrás: EU pályázat
- Együttműködés a CLARIN projektumban, az előkészítő szakasz lezárása. Forrás: EU pályázat
- Korpusznyelvészeti, számítógépes nyelvészeti kutatások: szemantikai elemző technológiák kifejlesztése kulturális örökségi szövegekre, az ehhez tartozó erőforrások fejlesztése. Multimodális számítógépes dialógusrendszer alapjainak kidolgozása. Forrás: költségvetés
- Sikeres együttműködés az *iTranslate4.eu* projektben. Forrás: EU pályázat
- Az ómagyar nyelvemlékek digitalizálásának és morfológiai elemzésének elkezdése, a középmagyar emlékek vonatkozásában a munkálatok megkezdése. A gépi normalizáló elkészült prototípusának továbbfejlesztése, felhasználása a gyakorlatban. Forrás: OTKA.

- A szervezőmunka folytatása a *Mindentudás Egyeteme 2.0* nyelvtechnológia témakörében; az előadás, a kerekasztal-beszélgetés és a magazinműsor előkészítése. Forrás: Norvég Alap.
- Az EFNILEX projekt folytatása, melynek célja a módszer kiterjesztése többszavas kifejezésekre, valamint a szótár lefedettségének javítása a szinonimák automatikus felismerésével. Forrás: EFNIL
- Eredményesen közreműködés *Az Ember-gép kommunikáció technológiájának elméleti alapjai* c. TÁMOP-projektum lezárásában. Forrás: TÁMOP.

Beszédtechnológiai fejlesztések

A BEA spontánbeszéd-adatbázis folyamatos fejlesztése, felvételek hetven újabb adatközlővel, az archiválások gondozása, több típusú átiratok készítése és ellenőrzése. A kutatások három iránya a spontánbeszéd-anyagokon a beszédproduktív elméletek figyelembevételével:

- a szegmentumok koartikulációs folyamatainak sajátosságai
- a spontán narratívák temporális szerkezetének akusztikai-fonetikai jellemzése, a beszéd-dallam határjelző funkciója és a társalgások fonetikai strukturáltságának elemzése
- a beszédtervezési diszharmónia megjelenési formáinak (fonetikai nyelvbotlások, sorrendiségi hibák, töltelékszók) és az önellenőrzés adatolható jellemzőinek (szerkesztési szakaszok időtartama, felszíni és rejtett önkontroll elkülönítése) fonetikai szempontú kutatásai

Humán internetes hivatkozási adatbázis

Folytatódnak a munkálatok egy a világhálón elérhető adatbázis megvalósítására, amelyben végcélként a hazai humán- és társadalomtudományi folyóiratok bibliográfiái alapján kereshető lesz 5 éves időszakra egy-egy szerző összes hivatkozása. Forrás: MTA elnöki keret.